

علی سید طاهر الدینی
کارشناس مسئول تحقیقات
سازمان آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران
safiernoor@yahoo.com

بررسی کاستی‌های توسعه تفکر پژوهشی در مدارس

مقدمه

بدون شک آموزش و پرورش یک کشور با توجه به رسالتی که بر عهده دارد خود به خود با مسائل اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جامعه ارتباط پیدا می‌کند. گسترش تحقیقات آموزشی و یا چگونگی بهره‌برداری از دست‌آورد‌های پژوهش در حوزه آموزش و پرورش به ساختار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و ... نظام حاکم بستگی دارد. در فضای بسته سیاسی و جوامع سنتی اغلب تلاش‌های علمی، کاوش‌ها، رویکردهای انتقادی، ابداعات، ابتکارات و ... با ارزش‌های سنتی رایج مواجه می‌گردد. وقتی که نتایج تحقیقات آموزشی به وسیله سیاستگذاران و برنامه‌ریزان آموزشی مورد استقبال واقع نشود انگیزه محققان کاهش پیدا می‌کند و بین پژوهشگران آموزشی و تصمیم‌سازان و سیاستگذاران جدایی و انفکاک حاصل می‌گردد.

از آنجا که آموزش و پرورش یک عامل اساسی بشمار می‌رود و منشأ و مبدا تمام اصلاحات و تغییرات محسوب می‌گردد و از طریق حجم و قشر عظیمی از معلمان و دانش‌آموزان و فرهیختگان با بدنه اصلی جامعه و با تک تک خانوارها تماس تنگاتنگ و سرنوشت‌ساز دارد، بنابراین برای ایجاد تحول تازه و مطلوب در حیطه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ... تصمیم‌گیرندگان و سیاستگذاران هر جامعه‌ای باید به آموزش و پرورش و اجزا سازنده آن توجه وافر داشته باشند و آن را تقویت کنند. یکی از روش‌های تقویت آموزش و پرورش گسترش فرهنگ پژوهش و تشویق معلمان و دست‌اندرکاران به امر تحقیق و آموزش می‌باشد، زمینه‌ساز پژوهش در لایه‌های مختلف آموزش و پرورش از مدرسه گرفته تا رده‌های بالا، مشارکت در آموزش و پرورش است «مشارکت در آموزش و پرورش» یعنی درگیر ساختن تمام علاقمندانی که صمیمانه همکاری می‌کنند و به آموزش و پرورش عشق می‌ورزند، عنصری که سبب می‌شود به سیستم‌های موثر و موفق تعلیم و تربیت نائل شد. مشارکت مستلزم ارتباط و همکاری نزدیک با دیگران است. برای آنکه مشارکت در آموزش و پرورش کارآمد باشد، لازم است گروه‌هایی چون مقامات دولتی، سیاستگذاران، معلمان، انجمن‌های معلمان، والدین، جامعه، استخدام کنندگان و خود مصرف کنندگان در آن وارد و درگیر شوند. (دهقان، داریوش، ۱۳۷۶، ص ۱۳)

امروزه به وجود آمدن گروه‌های مختلف مذهبی و فرهنگی و متزلزل شدن ارزش‌های سنتی و خانوادگی مربوط به گذشته، وجود بیماری‌های خانمان سوز، تهدیدکننده‌های محیط زیست، تحرک طبقاتی و اجتماعی، مهاجرت‌ها، بیکاری، رشد تکنولوژی و وارد شدن اینترنت، ماهواره و کامپیوتر در زندگی مردم و پیشرفت برق‌آسای علم و بی‌سوادی زودرس، پدیده فمینیسم، مشکلات بهداشتی، توزیع و مصرف بالای مواد مخدر، رشد سریع جمعیت، پرخاشگری، بیماری ترسناک ایدز و ... آموزش و پرورش را از هر طرف به چالش می‌طلبد. بنابراین دست‌اندرکاران، دولتمردان و برنامه‌ریزان و سیاستگذاران برای تصمیم‌گیری و حل مشکلات جدید و همگام شدن با تغییرات سریع، همه‌جانبه و بی‌درپی نمی‌توانند به سبک و سیاق گذشته عمل کنند و در محیط بسته و نظام متمرکز براساس فرهنگ عامه و دیدگاه سنتی و اشرافی برنامه‌ریزی و تصمیم‌سازی نمایند.

برای عبور از بحران‌ها و غلبه بر مشکلات عده‌ای که در رابطه با تغییرات ناگهانی پیش می‌آید هر نوع تصمیم‌گیری باید مبتنی بر تفحص، پژوهش و اطلاعات دقیق باشد.

یکی از روش‌های تقویت آموزش و پرورش، فرهنگ پژوهش و تشویق معلمان و دست‌اندرکاران به امر تحقیق و آموزش می‌باشد، زمینه‌ساز پژوهش در لایه‌های مختلف آموزش و پرورش از مدرسه گرفته تا رده‌های بالا، مشارکت در آموزش و پرورش است «مشارکت در آموزش و پرورش» یعنی درگیر ساختن تمام علاقمندانی که صمیمانه همکاری می‌کنند

تا جو دموکراتیک، مشارکت و مدرسه محوری در محیط‌های آموزشی گسترش نیابد و روحیه انتقادپذیری و انعطاف‌پذیری در مدارس فراگیر نشود، پژوهش و پژوهشمداری به سختی راه خود

را رو به جلو باز خواهد کرد. توسعه تفکر پژوهشی در مدارس بستگی به این دارد که نگرش مدیران، معلمان و دست‌اندرکاران آموزشی گرایش و روندی پژوهشگرانه داشته باشد و امروزه پای‌بندی به ارزش‌ها و عقاید و افکار دگم و خشک و ترس از تغییر و تحول، بزرگترین و عمده‌ترین مانع توسعه تفکر پژوهشی مدارس محسوب می‌گردد. تشکیل کمیته‌های تحقیق و بهره‌گیری از دست‌آورد‌های تحقیقی با سبک مدیریت آراء منشانه در مدارس و فرهنگ و جو سازمانی مدرسه، ارتباط مستقیم دارد. فعالیت تحقیقی و پژوهشی، خلاقیت و نوآوری، پویایی، تعامل بین معلمان، دانش‌آموزان و اولیا و تولید علم و دانش و دست‌یابی به شاه‌راه‌های اطلاعاتی رایانه و دوباره‌سازی آموزش و پرورش و همگام نمودن آن با تغییرات جهانی، می‌طلبد که تفکر پژوهشی در تمامی سطوح از دانش‌آموز گرفته تا بالاترین هرم تصمیم‌گیری تقویت شود و معلمان و مدیران و ... را باید به کار پژوهش و تحقیق تشویق کرد و دست آن‌ها را برای این امر مهم باز گذاشت.

نیاز روزافزون نظام‌های آموزشی به فعالیت‌های تحقیقاتی

پیشرفت تکنولوژی و انقلاب در ارتباطات، سرعت عمل و دقت در تصمیم‌گیری‌ها را الزامی نموده است، زیرا تمام بنیادهای مادی و معنوی جامعه دستخوش تحولات تکنولوژی جدید شده است.

در جوامع امروزی عقل، فکر و معرفت در قالب قدرت الکترونیکی جای ماشین در دوران صنعتی را گرفته است، انقلاب رایانه‌ای باعث شده که مسئله آموزش، مدرسه، دانش‌آموز، معلم، روش تدریس و ... نسبت به گذشته تغییر پیدا کند و هر یک از آن‌ها تعریف جدیدی می‌طلبد که با تعاریف گذشته و ساختار فکری پیشین متفاوت است. انقلاب دیجیتال بحران خیز و پراشوب بوده و از هر نظر وظیفه جدیدی را بر عهده دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت گذاشته است. «می‌توان بطور قاطع بیان کرد در عصر انقلاب اطلاعاتی - ارتباطی (ICT) دسترسی به قدرت تکنولوژی اطلاعاتی اصلی‌ترین ابزار بر خورنداری از قدرت نرم و آرام یا قدرت نفوذ معنوی (soft-power) در مقابل قدرت سخت و خشن یا قدرت مادی (hard-power) است.»

باید توجه کرد که قدرت نرم افزایشی به صورتی است که انسان بدون هیچ اجباری تحت انقیاد آن درمی‌آید. در مواجهه با عصر کنونی الکترونیک،

دانش آموزان بیانشند تا بتوانند هم خود را کشف نمایند و هم محیط خود را به طور ریشه دار بشناسند همچنین بر پویایی و طراوت و شادابی خود و جامعه بیفزایند، چرا که شرط برخورداری

از شاخص های توسعه نظام آموزشی حضور فعال و پررنگ پژوهش در نظام آموزشی است. گسترش

جامعه از انسان های فرهیخته، متکی به نفس، توانمند و با قابلیت، پاک و مطهر، "پایه گذاری آموزش بر مبنای تحقیق و تفحص" می باشد.

رابطه علم و پژوهش و سهم ایران از فعالیت های پژوهشی جهان:

علم و فناوری محصول فعالیت های پژوهشی است و در صورتی که فعالیت های پژوهشی از طریق تولید علم و تبدیل آن به فناوری با سایر فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ترکیب گردد قطعاً توسعه پایدار تحقق خواهد یافت. با این وصف می بینیم که سهم ایران از فعالیت های پژوهشی جهان چقدر است؟ طبق آمارهای داده شده این رقم ۱٪ می باشد (سازمان

برنامه و بودجه، ص ۲۴)

اگر آمار فوق را برای

لحظه های از نظر

بگذریم

متوجه

مشکل اساسی

در بخش پژوهش

کشور خواهیم شد.

نقش آموزش و پرورش به

عنوان زیربنا و سنگ نخست پژوهش

قابل انکار نیست. به وجود آمدن روح تحقیق و پژوهش و اشتیاق به دانش اندوزی در دانش آموز، دانشجو، معلم و... منشأش در آموزش و پرورش است. اگر آموزش و پرورش برون داده های خود (فارغ التحصیلان) را طوری تربیت کند که دانستن در آن ها زنده شده باشد و نگاه کردن، فکر کردن و عمل کردن در آن ها به صورت یک فرایند در بیاید و روش تحقیق در آن ها به صورت یک عادت در بیاید. آیا با سهم ایران از فعالیت های پژوهشی جهان همان ۱٪ خواهد بود؟ برخلاف عده ای که

فرهنگ مطالعه و اندیشه عملی و پژوهشی در کلیه دوره ها و سطوح تحصیلی از ضرورت های اساسی آموزش و پرورش است، بویژه مجهز شدن معلمان و مدیران به استفاده از ابزار و روش پژوهش هم می تواند موجب دانش افزایی و رشد و بالندگی آنان و کارآمدی و نوآوری و پویایی نظام آموزشی و همچنین موجب تربیت دانش آموزانی محقق در برخورد های علمی شود. بهره برداری از تکنولوژی جدید و هماهنگی با فناوری نوین و قدم زدن در اتوبان های اطلاعاتی که در حال حاضر، دنیا را در نوردیده است بدون مجهز شدن به چراغ تحقیق امکان پذیر نیست.

مطلب قابل تأمل که بعنوان کاستی های تفکر پژوهشی می توان مطرح شود این است که معلمان به مطالعه و تحقیق رغبت نشان نمی دهند و نسبت به محصولات فکری و تجارب ارزنده دیگران و یافته های پژوهشی آنان کمتر علاقه نشان می دهند. مسئله شناخت موانع موجود در این زمینه و علاقمند کردن معلمان به مطالعه و استفاده از نتایج تحقیقات مختلفی که در قلمرو مسائل آموزش و پرورش صورت می گیرد از مسائل با اهمیتی است. با افزایش دادن گرایش معلمان، مدیران و دانش آموزان به کار مطالعه و تحقیق و نهادینه کردن تحقیق و پژوهش در آموزش و پرورش می توان جریان تدریس و اداره مدرسه و فرایند آموزشی، فرهنگ سازی، اخلاق سازی و... را در آنجا با رشد علوم و تکنولوژی و قطار شتابان تحول هماهنگ نمود و امر تعلیم و تربیت را تسهیل کرد و بین آموزه های مدرسه و نیازهای جامعه ارتباط ارگانیک و تنگاتنگ برقرار نمود.

بدین ترتیب معلمان می توانند با یاری گرفتن از سبک و گرایش مدیران پژوهش مدار نگرش تحقیقی را در روح و فکر دانش آموزان متبلور سازند و بذری پژوهش را در ذهن و اندیشه

فرهنگ شفاهی سنتی که نیروی عمده مقاومت در برابر سلطه فرهنگ بوده است، بتدریج رنگ می بازد (سعیدی، سعیده، ۱۳۸۲).

بنابراین با توجه به آنچه گفته شد گسترش فرهنگ مطالعه، کاوش و پژوهش نه تنها از ضروریات نهاد های آموزشی است بلکه از امور اجتناب ناپذیر عصر دانایی بشمار می رود و از ضروریات جامعه ماست که دولتمردان و سیاستگذاران آموزش و پرورش برای مدیریت تغییر و تحول و به دست گرفتن کنترل محیط جدیدی که پیشرفت تکنولوژی و انقلاب علمی و فنی پدید آورده است روحیه تحقیق و تفحص و اشتیاق به یادگیری فنون جدید را در بین اعضا و افراد سازنده بدنه آموزش و پرورش جاری سازند و تمام دانش آموزان و آموزگاران و... به دانش اندوزی، تحقیق و شناسایی وضع موجود و رساندن آن به نقطه مطلوب فرا خوانند. تا زمانی که در آموزش و پرورش توجه خاصی به فعالیت های تحقیقاتی و مطالعه معلمان نشود و این فعالیت ها از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار نباشند نمی توان از معلمان انتظار تحقیقات مفید و کاربردی نتایج آن ها را در عمل داشت. غفلت از امر پژوهش باعث خواهد شد که رشد تکنولوژی و تغییر و تحولات از ما پیشی بگیرند.

شاید یکی از مشکلات عمده ای که در این زمینه وجود دارد این نکته باشد که زمینه و بستر لازم برای جذب معلمان به انجام فعالیت های تحقیقاتی فراهم نشده است و شناخت راه های جذب و تشویق معلمان به مطالعه و انجام امور پژوهشی کمتر مورد بررسی قرار گرفته است و عواملی که زمینه ساز بی علاقه ای و عدم توجه کافی این قشر به مطالعه و در نتیجه اجرای تحقیقاتی در خصوص مسائل علمی، فناوری، آموزش و تربیتی هستند کمتر مورد توجه بوده و شناسایی نشده اند و به عواملی انگیزشی از قبیل: موفقیت، مورد توجه قرار دادن، نفس کار، مسئولیت، پیشرفت، تحول، تکنولوژی، خلاقیت و نوآوری اعتنا نگردیده، در صورتی که کار معلمی و اداره مدرسه و فرایند یادگیری و یاددهی ذاتاً یک کار تحقیقی بوده و تقویت تفکر پژوهشی نه تنها مدرسه را آماده پذیرش تحول می سازد بلکه خود مولد دانش و مبدأ و منشا تغییر است. اگر بپذیریم که امروزه وارد عصر دانایی شده ایم و با انقلاب تکنولوژیکی و فناوری و ارتباطات مواجه هستیم و دانش بشری در تمامی زمینه ها هر روز و هر لحظه در حال گسترش است، لازم است هر معلمی یا مدیری و یا دانش آموزی روحیه تحقیق و جستجو داشته باشد و به همین جهت ضروری است با برنامه های دقیق و تدابیر جدی، روحیه جستجوگری و پژوهش را در معلمان ایجاد و تقویت کرد. معلمان علاوه بر پژوهش و تولید دانش های جدید باید روش های تعلیم خود را بر تقویت روحیه تفکر و کاوش در دانش آموزان استوار سازند و مدیران مدارس باید تصمیمات و سیاست های خود را بر اطلاعات بدست آمده از پژوهش استوار سازند. یکی

می‌پندارند انگیزه امری ذاتی است (ابتکار، تقی، ص ۲) اعتقاد ما بر این است که انگیزه اکتسابی است و برای کسب آن، محیط باید آماده و مهیا باشد، منظور از محیط مجموعه عوامل بیرونی است که در فرد ایجاد انرژی و تحرک می‌کند.

با وجود اهمیت بسیار زیاد مقوله انگیزه تحقیق در میان دانش آموزان و معلمان متاسفانه پژوهش‌های اندکی در این زمینه صورت پذیرفته است به طوری که برای انجام پژوهش رغبت و تمایل مورد انتظار در بین نویسندگان و اهل قلم دیده نمی‌شود.

به همین دلیل در کشور خودمان ایران در زمینه تحقیق یک ضعف و نارسایی جدی احساس می‌شود.

طبق آمار موجود ۹۰ درصد از کل هزینه‌های تحقیقاتی جهان در کشور های صنعتی انجام می‌گیرد و علاوه بر آن حدود ۸۰ درصد از کل دانشمندان دنیا در این کشور ها به کار مشغولند. بخش عظیمی از بودجه تحقیقاتی کشور آلمان از بخش خصوصی تامین می‌شود (۷۳ درصد). و این رقم صرف ۱۳۰۰۰۰ دانشمند و محقق می‌شود. به غیر از آلمان سایر کشور های پیشرفته نیز در همان محدوده آلمان برای تربیت پژوهشگر و سرمایه گذاری پژوهشی اهمیت قائلند. طبق آمار تعداد مهندسیین محقق در هر ۱۰۰ هزار نفر در کشورهای مختلف بدینگونه است:

ژاپن ۵۵۰۰ نفر، هلند ۲۰۰ نفر، کانادا ۴۸۰۰ نفر و ایران ۱۲۵ نفر که در این مورد با کشورهایی نظیر کنیا قابل مقایسه است (سازمان برنامه و بودجه، ص ۲۶)

ضعف سرمایه گذاری در زمینه تربیت محقق و پژوهشگر به تنهایی نمی‌تواند علت فعال نبودن بخش پژوهشی در کشور باشد بلکه عوامل دیگری از قبیل بهانه ندادن، تشویق نکردن و بی‌اعتنایی به یافته‌های تحقیق نیز می‌تواند اذهان، افکار و خلاقیتها و... را از مسیر پژوهشگری و پرسشگری دور سازد و زمینه مهاجرت محققین را به سایر کشورها که طالب ذهن مولد و پویای آنهاست فراهم کند، لذا وقتی وضعیت پژوهش در کشور ما می‌تواند به نقطه مطلوب و رضایت بخشی برسد که محققین از قرب و احترام بالایی برخوردار باشند و تحقیق و پژوهش به عنوان یک ارزش تلقی گردد و بودجه کافی در اختیار محققین قرار داده شود، زیرا آن‌ها در حقیقت عاملین اصلی توسعه و ترقی و تولید کنندگان علم و دانش و فن و تکنولوژی محسوب می‌شوند.

یکی از ابعاد آموزش شهروندی، پژوهش‌مداری می‌باشد. تحقیق و پژوهش هم در مقام راهبردی و هم در مقام راهکار به واقع یکی از شاخص‌های مهم توسعه بوده و تداوم آن را تضمین می‌کند. نیازی به توضیح نیست که تولید علم و فن آوری جز با توسل به پژوهش و پژوهشگران کارآمد میسر نمی‌شود. در آموزش و پرورش نیز پرداختن به تحقیق و پژوهش در دو بعد مورد توجه و تأمل است.

الف) از بعد تربیت پژوهشگر

ب) از بعد اداره و تصمیم‌سازی مبتنی بر پژوهش

نظام آموزشی زمانی می‌تواند به هدف تربیت

پژوهشگر نایل شود که بتواند روحیه پژوهشگری و پژوهش‌محوری را در بین دانش‌آموزان ترویج کند. به عبارت دیگر اعتقاد به پژوهش به عنوان یک راه کارآمد برای رسیدن به راه حل مسائل و مشکلات باید در دانش‌آموزان درونی شده و جزئی از نظام ارزشی و اعتقادی آن‌ها شود. این امر میسر نیست مگر با تربیت معلمانی پژوهشگر و پژوهشگر، چرا که معلمان مهمترین رکن نظام آموزشی هستند که می‌توانند با الگودهی، شخصیت دانش‌آموزان را شکل دهند.

اداره و تصمیم‌گیری مبتنی بر پژوهش تنها راه علاج گردش چرخ عظیم و شاید زنگ زده نظام آموزشی ایران می‌باشد. گریزی از این نیست که مدیران آن ابتدا خود معتقد به پژوهش باشند و در درجه دوم سعی کنند برنامه‌های مدیریت و تصمیم‌گیری‌ها را درون نظام آموزشی مبتنی بر پژوهش‌های کارآمد سامان دهند (آموزش و پرورش و توسعه، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ص ۲۵)

گمبودها و مشکلات تحقیقاتی در آموزش و پرورش:

قبل از هر چیز باید اشاره کرد که نظام آموزشی غلط، خود می‌تواند یکی از عوامل مهم کنندی تحقیق باشد. چنین نظام‌هایی از همان اوان کودکی و از لحظه پا نهادن کودک به مدرسه تا خروج از آن، تکیه بر محفوظات دارد و به جای شکوفایی و بالندگی استعداد کودکان، عاملی می‌شود برای ایستایی ذهن آنان. لازم به یادآوری است که توجه و تأکید مسئولان به درصد قبولی دانش‌آموزان، خود باعث تشدید این امر شده است و معلمان به جای صرف وقت و تلاش برای تجربه‌آموزی و پرورش قدرت استدلال و استنتاج، دانش‌آموزان را درگیر محفوظات و یادگیری طوطی‌وار می‌کنند.

در هر صورت بعضی از پژوهشگران موانع، مشکلات و کاستی‌های تحقیق در ایران و به‌خصوص در آموزش و پرورش را به شرح زیر بیان داشته‌اند.

۱. عدم آگاهی مدیران و دبیران نسبت به امر تحقیق و روش‌های علمی و همچنین نقش و تأثیر تحقیق در جامعه

۲. مشکلات اقتصادی و نابرابری حقوق معلمان

با هزینه‌های زندگی که در بیشتر مواقع آنان را به جای مطالعه، تحقیق و پژوهش علمی به سوی کارهای آزاد و فعالیت‌هایی که به نحوی بتواند کمبود و کسری در آمد و حقوق ایشان را جبران نماید، سوق می‌دهد و ذهن و فکرشان را به جای آن که در مطلب و مباحثی باشد که به کار تعلیم و تربیت آید به طرف مشغله‌های روزانه کاسبکارانه می‌کشد.

۳. مدرک‌گرایی و ارزش‌کاذبی که برای مدرک در جامعه ما به وجود آمده است سبب شده است که تمام تلاش جوانان و خانواده‌ها در جهت پذیرش در دانشگاه و گرفتن مدرک صورت پذیرد و از مطالعه علمی و توجه به چند و چون پدیده‌های مختلف غافل مانند. در حالی که توان و خلاقیت و ذهن جستجوگر جوانان بزرگترین سرمایه کشور است و بدین گونه به هدر می‌رود.

۴. کمبود وسایل کمک آموزشی در مدارس نیز از عواملی است که حافظه پروری، یادگیری طوطی‌وار و رکورد ذهنی را به دنبال می‌آورد.

۵. به دور ماندن معلمان از تحقیقاتی که در ساخت آموزش و تربیتی انجام می‌گیرد. در حالی که اگر نتایج تحقیقات برای آگاهی در اختیار مربیان قرار گیرد می‌تواند انگیزه‌ای باشد برای آنان که علاقه به مطالعه و کارهای تحقیقی دارند.

۶. محتوای کتاب‌های درسی که شوق و انگیزه تفکر علمی و کشف امور و پدیده‌ها را فراهم نمی‌سازد و صرفاً مطالب طوطی‌وار یادآوری شده و معلمان هم صرفاً بر یادگیری سطحی و حفظ مطالب تکیه می‌کنند. (محمودی، حشمت‌الله، ص ۳۷)

یکی دیگر از محققان تنگناها، مشکلات و کاستی‌ها را به شرح ذیل خلاصه نموده:

۱. مشکلات اقتصادی:

امکانات مالی کافی جهت انجام پژوهش در آموزشگاه‌های کشور وجود ندارد که این امر متأثر از کل بودجه تحقیقاتی کشور است. طبق آمار منتشره سهم تحقیقات در تولید ناخالص ملی (GNP) حدود ۴ درصد است. سهم اعتبارات پژوهش دولتی در سال ۱۳۶۷ برابر ۲ درصد و در سال ۱۳۷۶ برابر ۳ درصد بوده است.

۲. مشکلات ساختار آموزش و پرورش:

این دسته از مشکلات را باید در ساختار آموزش و پرورش جستجو کرد. ساختار آموزش و پرورش به گونه‌ای نیست که ساعات مشخصی از هفته را به امر تحقیقات اختصاص دهند. به عبارتی دیگر در زمینه آموزش مشکل وجود دارد.

عدم برگزاری دوره‌های آموزشی پژوهشی و عدم تدریس جدی روش تحقیق در کنار سایر دروس هفتگی از دیگر مشکلات ساختاری به شمار می‌روند.

دسته دیگر از مشکلات ساختاری وجود قوانین و مقررات دست و پاگیر اداری و یا عدم وجود قوانین حمایتی و تسهیل‌کننده است که بر سر راه تحقیقات مانع ایجاد می‌کنند. (مرادی، مجید، ص ۱۳۷).

دانش آموزان:

در حال حاضر سیاست بر این است که محل هایی مانند مجتمع های ورزشی، کانون ها و اردوگاه ها را از مدارس جدا می سازد. در واقع با این کار عملاً محل نشاط و تفریح دانش آموزان از مدرسه جدا می شود و محیط مدرسه مختص آموزش خشک و جدی می گردد، به طوری که وقتی به دانش آموز گفته می شود می خواهیم از مدرسه به کانون یا مجتمع برویم آن ها ذوق زده می شوند و این به طور واضح می رساند که محیط آموزشی برای دانش آموزان متلذذ و مطلوب نبوده و در این مورد هنوز تحقیقی به عمل نیامده تا معلوم شود که این جداسازی ها درست بوده یا غلط.

هنوز تحقیقاتی در زمینه این که مثلاً ۲۰ سال آینده دانش آموزان را به چه نسبت باید در دوره های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه و رشته های مختلف توزیع کرد و در آن صورت تکلیف ما به لحاظ ساخت و توسعه فضا چگونه خواهد بود؟ در سیاستگذاری و انتخاب یک استاندارد مطلوب نیز تحقیقاتی صورت نگرفته، امروزه بر اساس جمع بندی پولی که از برنامه و بودجه کشور می گیریم بهره برداری لازم به عمل نمی آید مثلاً با تشکیل کلاس های درسی در نوبت دوم کارایی اقتصادی را پایین تر می آورد و یا تراکم دانش آموز بیش از حد متعارف کیفیت آموزش را تنزل می دهد و دونوبته بودن مدارس باعث می شود که از ظرفیت دبیران و دانش آموزان استفاده نامطلوب به عمل نیاید ولی متأسفانه در این موارد هنوز پژوهشی به منظور بهبود امور صورت نگرفته و هیچ یک از تصمیم گیری های مربوط به چند نوبته بودن کار مدارس و معلمان و تعیین فضای آموزشی مربوط به آن ها بر مبنای یافته های تحقیقی معتبر نبوده و در واقع با یک خلا تحقیقی روبه رو هستیم و هیچ تحقیقی در دسترس نیست تا روشن کند که این کارها اقتصادی است یا خیر؟

ما هنوز نتوانستیم در لایه لای کتاب های محققان جستجو کنیم تا بدانیم چه ویژگی هایی باید در رنگ و روی مدرسه نهفته شود تا متناسب با روحیه یاد گیرندگان مرحله خاصی باشد. و در مورد طراحی، معماری و روانشناسی کلاس

تصمیم گیری ها مشارکت نمی دهند و روحیه انتقاد پذیری و نوآوری و خلاقیت را ندارند و هر پیشنهاد سازنده ای را در نطفه خفه می کنند، جو پلیسی و رعب و ترس را بر فضای مدرسه می گسترانند در واقع سد بزرگ پیشرفت و بالندگی بوده و باب هر نوع پرسش و انتقاد و اعتراض به وضع موجود مدرسه را می بندند و در این صورت هیچ انگیزه و شوق و ذوقی برای انجام پژوهش و کند و کاو نمی ماند. لذا تغییر نگرش و دیدگاه مدیران مدارس نسبت به امور تحقیق و پژوهش از اساسی ترین و زیر بنایی ترین کارهاست. علاوه بر این ها در رابطه با تحقیقات پژوهشی آقای دکتر اقبال قاسمی پویا نقل از کندی (۱۹۹۷) Kennedy و آن هم به نقل از پرینگ چهار دلیل برای شکست پژوهش آموزشی از نظر تاثیر گذاری بر عمل تربیتی بیان می کند.

محقق و پژوهشگر باید به مشکل مبتلا شود و حل آن برای شخص محقق به صورت یک نیاز در بیاید به طوری که نتیجه پژوهش برای او مفید و کار ساز باشد و موجب آرامش فکری و رفع دغدغه او بشود.

۱. بی ربط بودن آن ها با عمل آموزشی
 ۲. پایین بودن کیفیت پژوهش های آموزشی در مقایسه با دیگر عرصه های پژوهشی (به ویژه در مقایسه با پژوهش های علوم اجتماعی)
 ۳. در دسترس نبودن و ناتوانی خود نظام آموزشی در اندیشیدن
 ۴. عدم تصمیم گیری بر اساس پژوهش در نظام آموزشی (همان منبع، ص ۲۷)
- کمیود ها و کاستی های تحقیقاتی در رابطه با فضا های آموزشی مدارس و نیاز**

۳. مشکلات ناشی از ضعف سیستم اطلاع رسانی:

انجام تحقیقات بدون دسترسی به اطلاعات ممکن نیست بنابراین یکی از دلایل ضعف تحقیقات می تواند ناشی از عدم وجود یک سیستم اطلاع رسانی نظیر کتابخانه مجهز و غنی، آرشیو و امکاناتی نظیر رایانه باشد.

۴. میزان اطمینان معلمان و دانش آموزان از نیل به هدف:

به نظر می رسد برای آن که بتوانیم در تشویق و ترقیب معلمان و دانش آموزان به امور پژوهشی موفق شویم باید اهداف سهل الوصول تری را از آنان انتظار داشته باشیم تا معلمان و دانش آموزان مطمئن شوند که در صورت اقدام به پژوهش به راحتی و سهولت می توانند به اهداف خواسته شده نایل شوند زیرا «طبق تئوری "وروم" فرد بر انگیزه نمی شود مگر این که ببیند فعالیتش منجر به عملکرد می شود» (بازرگان، عباس، ص ۳۶)

آقای گریوز نیز در تئوری خود این امر را تأیید می کند، وی می گوید که آدمیان در مراحل مختلف حیات قرار دارند. آدمی در هر مرحله رفتارهایی را از خود بروز می دهد که به همان سطح اختصاص دارد. کسی که در یک سطح از حیات قرار دارد نمی تواند افرادی را که در سطوح بالاتری قرار دارند درک کند. (رضائیان علی، ص ۲۱۱)

نکته دیگری که باید به موضوعات و مطالب بالا اضافه کرد این است که محقق و پژوهشگر باید به مشکل مبتلا شود و حل آن برای شخص محقق به صورت یک نیاز در بیاید به طوری که نتیجه پژوهش برای او مفید و کار ساز باشد و موجب آرامش فکری و رفع دغدغه او بشود. البته شاید در مسیر پژوهش، محقق مجبور شود یک سری خطرات و ریسک را بپذیرد، ولی به لحاظ این که به آرامش درونی می رسد و به کشف راه حل نایل می گردد باز خود را در مرحله بالاتری حس می کند. در ضمن اگر از بسیاری از مسائل مطرح شده در پژوهش تربیتی از آن جمله رابطه پژوهش دانشگاهی و علمی و پژوهش کلاسی شفاف تر شود، نشان و ارزش و وظایف هر یک از پژوهشگران در هر سطحی معلوم می گردد اما اگر وظایف و ویژگی های هر سطح کاملاً مشخص نگردد و مشخص نشود که عرصه و روش تحقیق در هر سطح چه باید باشد، مباحث در هم پیچیده شده و مشکلات را از نظر مفهوم پژوهش و شرایط پژوهندگی و اهداف و موضوع و روش آن به وجود خواهد آورد. تأکید می کنیم زمانی می توان به شفافیت بحث ها دست یافت که باب انتقاد و چون و چرا کردن همیشه باز باشد و اندیشه ها بتوانند آزادانه پرسش هایی را مطرح کنند و به دنبال پاسخ منطقی باشند و با توجه به این که پرسش گری اساس پژوهندگی است پس باید در آن همیشه گشوده باشد. (قاسمی پویا، اقبال، ص ۳۲)

مدیرانی که مدرسه را به سبک آمرانه و دیکتاتور منشاخانه اداره می کنند و شدیداً پای بند ارزش های سنتی هستند و از هر نوع تغییر و تحول وحشت دارند و فقط به فکر حفظ موقعیت خود می باشند و یا تمام امور و جریان های محافظه کارانه بر خورد می کنند و معلم و دانش آموز را در

می ماند، موقعیت طبقاتی، طرز فکر و رفتار او مانع از درک کامل واقعیت می شود.

۳. مرزهای قابلیت بررسی: واقعیت و شرایط
ساختاری یک پدیده تربیتی که باید مورد پژوهش قرار گیرد به طور غیر قابل تخمینی گسترده است، زیرا واقعیات مربوط به اجتماع، سیاست، محیط زیست، اقتصاد، دین و جهان بینی اغلب اثری قابل توجه بر تربیت دارند. اکنون به لحاظ علمی ناممکن است که در حین پژوهش یک واقعیت تربیتی تمامی عوامل موثر مورد اشاره در بالا مورد پژوهش قرار گیرد. از این رو پژوهشگر همواره در تحقیقات خود با انتخاب مواجه است و خود اوست که قلمرو تحقیق را معین می کند، مثلاً محقق که روان کاوی زگموند فروید معتقد است به احتمال زیاد برای تاثیر عوامل جنسی بر تاریخ زندگی یک جوان بزهدار بهای بیشتری قائل است تا دانشمندی که بیش از هر چیز به جنبه های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی توجه دارد و وضعیت نامناسب اقتصادی خانواده را اصلی ترین عامل خطا کاری می داند.

۴. محدودیت هایی که به تصمیم افراد مورد تحقیق مربوط است.

پژوهش در قلمروهای معین زندگی می تواند به حالت تدافعی افراد که تحقیق به آن ها مربوط است ناکام بماند، مثلاً اعضای یک جمعیت دینی پرسش در مورد زندگی جنسی شان را رد می کنند.

۵. محدودیت های شناخت علمی که به وسیله آزادی و ذهنیت انسان به وجود می آید: دانشمندان اغلب کوشش می کنند که اظهاراتشان تا حد امکان با اعتبار و دوام بیشتری همراه باشد، آن ها تمایل دارند تعمیم بدهند، تمایزات را نادیده گیرند، آن ها را به عنوان امری بی اهمیت قلمداد کنند و مواردی را که استثنا به نظر می رسد به کناری بگذارند، با این حال آزادی فرد انسان که او را قادر می سازد در مقابل جمع طور دیگری رفتار کند و به گونه ای دیگر فکر و

در حال حاضر محل هایی مانند
مجتمع های ورزشی و اردوگاه ها را از
مدارس جدای می سازند. با این کار عملاً
محل نشاط و تفریح دانش آموزان از
مدرسه جدا می شود و محیط مدرسه
مختص آموزش خشک و جدی
می گردد، به طوری که وقتی به دانش
آموز گفته می شود می خواهیم از
مدرسه به کانون یا مجتمع برویم آن ها
ذوق زده می شوند و این به طور واضح
می رساند که محیط آموزشی برای
دانش آموزان متلذذ و مطلوب نبوده
و در این مورد هنوز تحقیقی به عمل
نیامده تا معلوم شود که این جداسازی
ها درست بوده یا غلط.

۲. محدودیت مربوط به دقت و مشاهده:

پژوهشگر واقعیت مربوط به پژوهش را تنها در ساختار فکری اش و تنها با مفاهیمی متأثر از فرهنگی که در آن زندگی می کند، مشاهده می نماید، می پرسد و می شناسد اما این ساختار و مفاهیم همواره بخشی از واقعیتی را که باید مورد پژوهش قرار گیرد می پوشانند. مثلاً وقتی که محقق می خواهد در خصوص وضعیت دانش آموزان بی سرپناه و یوم الروزی تحقیقاتی به عمل آورد خود از طبقه اشراف و ثروتمند است و حتی یک روز هم گرسنه نمانده و دغدغه نان را نداشته است جنبه هایی از واقعیت موضوع بر او بسته

ها، سالن ها، راهرو ها و نمای مدرسه و انتخاب آن ها تحقیق صورت نگرفته و بیشتر مدارس به وسیله زمین خواران در حاشیه و اطراف شهرک ها شده و اکثر مدارس در کنار ریل های راه آهن و فاضلاب ها و جای مطرود ساخته می شود و هنوز در مورد آثار منفی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی این گونه مدارس تحقیقات مفصل و جامعی صورت نپذیرفته است و باید تحقیق شود تا معلوم گردد که چنین مدرسی تا چه میزان با حس زیبایی شناسی دانش آموزان مناسبت دارد و تا چه میزان استاندارد ها به لحاظ مختلف در آن ها رعایت شده و تا حد موجب اتلاف و به هدر رفتن نیروی انسانی میلیون ها دانش آموز و معلم که جزو سرمایه های مولد جامعه هستند، می شود. و هنوز تحقیق نشده است که جایگاه زنان جامعه در مضامین و محتوای کتاب های درسی در مقاطع مختلف تحصیلی چگونه است و این آموزش چه مفهومی نسبت به نقش زن در تاریخ، زندگی و جامعه در ذهن دانش آموزان که مردان و زنان فردا هستند متبادر می سازد.

و یاد مورد انواع معماری مدارس و مصالحی که در آن ها به کار برده می شود با میزان زلزله خیز بودن ناحیه و چگونگی مقابله با این پدیده طبیعی مطالعه و تفحص لازم صورت نگرفته، افزایش استحکام و امنیت مدارس دنیایی از تحقیقات را از لحاظ فنی مهندسی ایجاب می کند، زیرا هنوز در سرتاسر ایران محیط مدارس با شرایط اقلیمی و اجتماعی سازگاری ندارد. (اقتباس از نوشته مهندس حسن بنیانیان. پژوهش در آموزش ۱۳۷۷، ص ۴۰ و ۴۱ و ۴۲)

محدودیت ها و کمبود های تحقیقاتی مربوط به مرز های شناخت علمی:

امروزه به طور غالب این نظریه و این احساس حاکم است که گویی در همه چیز می توان تحقیق نمود. به شرط این که انسان صرفاً افراد متخصص مناسب را به کار گیرد، ابزار های ضروری را تهیه کند و به اندازه کافی وقت بگذارد. چنین به نظر می رسد که تحقیق آخرین اسرار صرفاً، به زمان بستگی دارد، البته این امر ما را به تامل وادار می دارد که پژوهشگران بزرگ روزگار پرسش از مرزهای شناخت را مطرح می کنند، بنابراین احتمالاً مرزهایی وجود دارد، اما این مرزهای شناخت کجاست و سبب آن ها چیست؟

آن چه در زیر خواهد آمد مهمترین مرزهای هر پژوهش علمی را نشان می دهد.

۱. محدودیت هایی که مربوط به تحصیل واقعیت هاست. پژوهشگر برخی از موضوع ها را نمی تواند "در محیط تجربه در آورد" زیرا آن موقعیتی که او می تواند در آن چیزی را به طور اساسی تجربه و دریافت کند بسته می ماند. برخی از موضوع ها صرفاً به وسیله فرد درگیر با موضوع و نه کسی که از معرکه بیرون است قابل کشف و دریافت است.

مثال: معنای حقیقی ترس از مرگ، زندانی شدن، گرسنگی، مطرود واقع شدن، درد عشق، درد دانش آموز بی مادر، مشکل دانش آموز دو جنسه و یادانش آموز نامشروع و.....

و برنامه ریزی شده است. هدف تحقیقات ارائه ابزار تصمیم گیری به سیاست گزاران، دادن اطلاعات مورد نیاز به دست اندر کاران برای اصلاح کیفیت و اثر بخشی و تقویت مبانی آموزشی از طریق تحقیقات بنیادی و کاربردی است. و نیز می توان به افزایش تحقیقات خط مشی مدار، انجام طرح های پژوهشی مشترک، درگیر کردن معلمان در فعالیتهای پژوهشی و اصلاح نظام و دست یابی به داده ها و اطلاعات و یافته های پژوهشی اشاره کرد.

• وضعیت تحقیق در کشور ژاپن:

نظام اطلاع رسانی و دست یابی به اطلاعات در ژاپن ضعیف است و در مقایسه با نظام ERIC در آمریکا از توانایی خوبی برای جمع آوری اطلاعات و ارائه به هنگام و مناسب آن ها به تصمیم گیران برخوردار نیست و علت آن کمبود بودجه است. اگر چه ژاپن اقتصاد نیرومندی دارد اما بنیه مالی تحقیقات آموزشی در مقایسه با تحقیقات علمی و صنعتی بسیار ضعیف است.

• وضعیت تحقیق در کشور فیلیپین:

۱. عدم به کار گیری یافته های پژوهشی، عدم انتشار مناسب و به موقع نتایج تحقیقات
۲. مشکل دیگر، زبان مورد استفاده در ارائه نتایج تحقیق است. محققان باید بتوانند گزارش تحقیق خود را به زبان فنی برای محققان و با زبان ساده برای کاربران تدوین نمایند.
۳. بین دست اندر کاران و مجریان و کاربران و محققان ارتباط کافی وجود ندارد.

• وضعیت تحقیق در کشور کره جنوبی:

علاوه بر عدم همگرایی بین محققین و سیاست گزاران و اختلاف بر سر اولویت ها یکی از دشواری های دیگر در کشور جمهوری کره، کمبود داده های تجربی است. تحقیقات آموزشی در کره اغلب از طریق نظر خواهی صورت می گیرد. حتی تاثیر برنامه های آموزشی از طریق نظر خواهی ارزیابی می شود. محدودیت های مالی و زمانی و همچنین سهل انگاری محققان عواملی هستند که در ایجاد و تثبیت این موقعیت موثر بوده اند. در حالی که یافته های پژوهشی زمانی می توانند به کار آیند که با اطلاعات معتبر همراه شده باشند.

• وضعیت تحقیق در کشور مصر:

تحقیقات آموزشی در مصر با موانع متعددی روبه روست که برخی از آن ها عبارتند از:
۱. نیروی انسانی: معضل اصلی در مصر ارتباط با اصلاحات آموزشی کمبود اطلاعات نیست، بلکه جمع آوری اطلاعات و کار بست صحیح آن هاست. محققان ضعیف قادر نیستند داده ها و اطلاعات موجود را به درستی به کار گیرند و افرادی که به کار تحقیقی می پردازند با طراحی تحقیق مطالعات پیمایشی و فعالیت های میدانی آسانی ندارند
۲. موسسات پژوهشی به دلیل عدم تامین منظم و به هنگام منابع به ویژه منابع خارجی از خدمات کتابخانه ای و پشتیبانی خوبی برخوردار نیستند.
۳. موانع مالی: نمی توان انکار کرد که کمبود مالی دلیل اصلی همه این موانع است. (اقتباس از ترجمه فاطمه فقیهی تحت عنوان کار بست های پژوهشی)

۱۹۸۰ در حالی که با انجام اصلاحات تلاش شده بود تا شکاف هایی بین محققان و تصمیم گیران از بین برده شود به دلیل عدم اعتماد لازم نسبت به تاثیر تحقیقات آموزشی در اصلاحات آموزشی این تلاشها ناکام ماند. ولی با شکل گیری اتحادیه اروپا و نیاز به انجام اصلاحی در جهت اروپایی کردن آموزش و پرورش، همکاری بین محققان و تصمیم گیران تقویت شده است.

• وضعیت تحقیق در کشور استرالیا:

محققان در کشور استرالیا احساس می کنند که حمایت های دولتی و نهاد های مالی از تحقیقات کافی برخوردار نبوده و برنامه ریزی درست و کاملی برای انجام پژوهش های آموزشی صورت نگرفته است. بودجه تحقیقات آموزشی در استرالیا ۳۵ درصد کل بودجه آموزش و پرورش است.

تحقیقات آموزشی در جمهوری

کره اغلب از طریق نظر خواهی صورت

می گیرد. حتی تاثیر برنامه های

آموزشی از طریق نظر خواهی ارزیابی

می شود. محدودیت های مالی و زمانی

و همچنین سهل انگاری محققان

عواملی هستند که در ایجاد و تثبیت

این موقعیت موثر بوده اند، در حالی که

یافته های پژوهشی زمانی می توانند

به کار آیند که با اطلاعات معتبر همراه

شده باشند.

• وضعیت تحقیق در کشور اسکاتلند:

در این کشور مشکل عمده تحقیق عدم تطابق زمانی میان محققان و تصمیم گیران است. سیاست گزاران و تصمیم گیران عمدتاً خواهان اطلاعات سریع هستند که با کار پژوهشی عمیق و کیفی تناسبی ندارد. این مشکل باعث می شود در بسیاری موارد محققان از وظیفه اصلی شان که شناخت کامل مسئله و ارائه رویکردی خلاق در ارتباط با آن است باز بمانند و تنها به جمع آوری و ارائه اطلاعات در سطحی ضعیف اکتفا کند.

• وضعیت تحقیق در کشور تایلند:

در تایلند تعیین و توسعه روش های پژوهشی از راه تولید و تعیین ابزار های پژوهشی متناسب با بافت فرهنگی و اجتماعی جامعه تایلند به وجود آمده و به منظور به کار گیری هر چه بیشتر یافته های پژوهشی، کمیون آموزشی و پرورشی فعالیت های پژوهشی خود را در جهت هدایت می کند که بیشترین تناسب را با نیاز های آموزش و پرورش داشته باشد. علاوه بر این باروش های مختلف نظریه بر گزارای همایش ها جهت اشاعه یافته های پژوهشی تلاش می کند.

• وضعیت پژوهش در کشور چین:

تحقیقات آموزشی در چین فعالیتی سامان یافته

عمل کند روشن می سازد که تا چه میزان حدود و اعتبار عمومی نظریه های ادعایی تنگ است و این موضوع ما را بر آن می دارد که در تحقیقات آموزشی از صدور یک کلمه فراگیر خودداری کنیم و هر دانش آموزی را دنیایی فرض کنیم که با دنیای دیگر دانش آموزان متفاوت است و آنچه در مورد یک دانش آموز صدق می کند نمی توان در مورد دانش آموزان دیگر تجویز کرد.

۶. محدودیت هایی که از تعهد اخلاقی

انسان ها منبعث می شود خدشه ناپذیری جسمی، ذهنی و روانی و کرامت اخلاقی شخصی از اولیوی مطلق در برابر ارزش های دیگر برخوردار است.

۷. محدودیت روش تحلیلی: محدودیت های

روش تحلیلی بیش از هر چیزی در پرداختن به تحقیقات مبتنی بر تجربه دربار موجودات زنده ظاهر می شود. به عبارت دیگر در این جا ویژگی اساسی پیوسته، سیال و همواره در حال تحول زندگی به روشی ارزیابی می شود که از جمله مشخصه هایش این است که موضوع مورد تحقیق را به اجزای آن تجزیه می کند، مشخص می دارد و تثبیت می کند. برای مثال می توانیم یک حیوان را به طور کامل تشریح کنیم و هر عضو و هر نقشی را با دقیقترین اظهارات توصیف نماییم، اما هیچ چیزی در خصوص زندگی و ماهیت این حیوان ندانیم، آیا این مسئله در امر تحقیق در مورد انسان نمی تواند اعتبار بیشتری داشته باشد.
گوتته شاعر آلمانی می گوید: آن کس که می خواهد چیز زنده ای را بشناسد و توصیف کند، ابتدا می کوشد روح را بیرون راند.
(بانکی، فرزین، ۱۳۷۸، ص ۵۲ و ۵۳)

بررسی کاستی های پژوهشی در

بعضی از کشور ها:

قبل از هر چیز باید اشاره کرد که بررسی کاستی های پژوهشی در کشورهای مختلف می تواند بینش ما را نسبت به تحقیق باز کند و ابعاد گوناگون پژوهش را برای ما روشن سازد و ما را با موانع بیشتر آشنا کند. لذا به پاره ای از موانع عمده بعضی از کشور ها در رابطه با تحقیق و وضعیت پژوهش اشاره می شود.

• وضعیت تحقیق در کشور آرژانتین:

در آرژانتین تحقیقات انجام شده در زمینه های خاص مربوط به تصمیم گیری و حل مسئله بسیار اندک است. کمبود تحقیقات در فرایندهای اجرایی، شیوه های تدریس و به ویژه بازدهی هزینه ها نگران کننده است. نظام های مناسب و منظمی برای حفظ و اشاعه پژوهش وجود ندارد. دانشگاه ها، مراکز پژوهشی، وزارتخانه ها و مراکز تربیت معلم به تازگی به بانک های اطلاعاتی متصل شده اند. خلاصه بی اعتنایی فزاینده ای نسبت به تحقیقات بنیادی در آموزش و پرورش مشاهده می شود. بیشتر محققان فعالیت های تخصصی خود را رها کرده و به خدمت در نهادهای اجرایی کشور، استان ها و ... مشغول شده اند.

• وضعیت تحقیق در کشور آلمان:

اطلاعات و مستند سازی در آموزش و پرورش به حد کافی مورد توجه قرار نگرفته است. در دهه

رسالت‌های عمده اصلی شورای تحقیقات: آقای دکتر محمود مهرمحمدی رسالت‌های عمده شورای تحقیقات استانی را در ۴ محور زیر بیان داشته که به طور فهرست وار در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود:

۱. انجام تحقیقات کاربردی به نحوی که بتواند تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها را در سطح استان از مبنای عینی و علمی بیشتری برخوردار کند و شامل پژوهش در مسائلی از قبیل دو زبانی، افت تحصیلی، کلاس‌های چند پایه، میزان توفیق سرباز معلم و ... می‌باشد.

۲. مشارکت در اجرای تحقیقاتی که بتواند مبنای علمی و عقلانی تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های وزارتخانه را در سطح کلان تقویت کند.

۳. برنامه‌ریزی برای توسعه فعالیت‌های پژوهشی در سطح استان به عنوان واسطه میان شورای تحقیقات وزارت و سایر سطوح هرم نیروی انسانی در آموزش و پرورش برنامه‌ریزی شورای تحقیقات استان‌ها برای تسری دادن تفکر و اندیشه پژوهش و ایجاد مهارت‌های لازم در تمامی سطوح تحت پوشش آن‌هاست.

۴. برنامه‌ریزی به منظور جلب مشارکت نیروهای لایق و کارآمد در سایر دستگاه‌ها به خدمت اشتغال دارند یعنی پیش‌گیری از دچار شدن به درون‌گرایی و توجه به نیروها و پژوهشگران خارج از سازمان آموزش و پرورش

نتیجه‌گیری و پیشنهادات برای توسعه تفکر پژوهش در مدارس و بدنه آموزش و پرورش

۱. گنجاندن درسی تحت عنوان پژوهش و تحقیق در کنار سایر دروس دانش‌آموزان دوره متوسطه و ایجاد انگیزه تحقیق در آنان و آشنا نمودن آن‌ها با روش‌های تحقیق و فرضیه‌سازی

۲. آموزش نحوه مقاله‌نویسی و گزارش‌نویسی به دانش‌آموزان تا موفق به تهیه مقاله علمی و قابل قبول باشند

۳. برگزاری همایش‌های علمی دانش‌آموزان برای ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی آنان و دادن بازخورد به دانش‌آموزان و به چالش و نقد کشیدن مقاله‌ها و پژوهش‌های آن‌ها

۴. دخالت دادن فعالیت‌های پژوهشی دانش‌آموزان در قبولی آزمون‌های ورود به دانشگاه‌ها

۵. کتابخانه، آرشيو مجلات تخصصی و امکان دسترسی به اطلاعات مفید و به روز برای دانش‌آموزان میسر باشد.

۶. افزایش حقوقی و گرفتن گروه تشویقی معلمان و مدیران اگر با فعالیت‌های پژوهشی و یافته‌های علمی آنان در ارتباط باشد موجب تعمیق و نهادینه شدن تحقیق خواهد بود.

۷. استفاده از سیستم اطلاعاتی پیشرفته نظیر اینترنت برای قشر معلم و دانش‌آموز و مدیران مدارس به گسترش فرهنگ تحقیق کمک می‌کند.

۸. حمایت قانونی از فعالیت‌های تحقیقی می‌توان انگیزه فعالیت‌های تحقیقی را تقویت کند.

۹. آموزش دادن معلمان در زمینه کارهای تحقیقی و روش‌های تحقیق تحریک آن‌ها را در امر تحقیق بالا می‌برد و این مهارت می‌تواند به جامعه دانش‌آموزی تسری یابد.

۱۰. معلمان باید با موسسات پژوهشی و پژوهشگران سرشناس در ارتباط باشند و مدیران مدارس لازم است که با شیوه و تفکر پژوهش آشنایی داشته باشند و در به کارگیری یافته‌های پژوهشی احساس مشکل نکنند و زبان فنی تحقیق را بفهمند.

۱۱. وجود راهنما و مشاور در زمینه تحقیقات نیز از عواملی است که از دیدگاه معلمان در گرایش بیشتر آنان به انجام فعالیت‌های پژوهشی موثر است.

آقای احمد صافی نیز در سال ۱۳۶۹ طی تحقیقی مشکلات انجام تحقیق در وزارت آموزش و پرورش را به شرح زیر بیان داشته که با آنچه در بالا گفته شد ارتباط مستقیم دارد

۱. کمبود نیروی انسانی متخصص
۲. کمبود آموزش‌های لازم در زمینه تحقیقات
۳. فقدان فرهنگ استفاده از نتایج تحقیقات در تصمیم‌گیری‌ها

۴. وجود ضوابط و مقررات دست و پاگیر اداری و مالی

۵. عدم امکان استفاده از نتایج تحقیقات و دلسردی کارشناسان به علن ضعف نظام اداری
۶. نبودن ارتباط مناسب با دانشکده‌های علوم تربیتی

خلاصه لحاظ نمودن موانع و محدودیت‌های تحقیق در کشورهای مختلف که بعضی از آن‌ها به

اختصار بیان شد و نیز مد نظر قرار دادن متغیرهایی که تحت عنوان نتیجه‌گیری و پیشنهادات بدانها اشاره شد، تا اندازه‌ای می‌تواند در رفع کاستی‌ها و کمبودها و نیز گسترش فرهنگ و تفکر پژوهش در مدرسه راه گشا باشد.

منابع و ماخذ:

۱. سازمان برنامه و بودجه، وضع موجود تحولات در بخش پژوهش، فصلنامه پژوهشی و مهندسی، شماره ۱۳، ۱۳۷۸
۲. ابتکار، تقی، چگونگی ایجاد انگیزه تحقیق، کیفیت پرورش محقق و چگونگی جذب استعدادها، مجموعه مقالات سمینار تحقیق و توسعه، ۱۳۶۸
۳. توفیق، علی اصغر، چگونگی ایجاد انگیزه تحقیق، تهران، مجموعه مقالات سمینار تحقیق و توسعه، ۱۳۶۸
۴. صافی، احمد، پژوهشی درباره پژوهش‌های انجام گرفته در وزارت آموزش و پرورش و ...، تهران، ۱۳۷۱
۵. مرادی، مجید، بررسی شیوه‌های تشویق و ترغیب معلمان و دانش‌آموزان به امور پژوهشی، کارشناسی تحقیقات، شهرستان قم، ۱۳۷۹
۶. محمودی، حشمت‌اله، راه‌های جذب معلمان به پژوهش و تحقیق، کمیته پژوهشی شهرستان اسدآباد، ۱۳۸۱
۷. محسن پور، بهرام/ رؤوف، علی، پژوهش در آموزش، تهران پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۷۷
۸. فقیهی قزوینی، فاطمه، کاربست یافته‌های پژوهشی، تهران، ۱۳۷۸
۹. قاسمی پویا، اقبال، راهنمای معلمان پژوهنده، تهران، نشر شایک، ۱۳۸۳
۱۰. بانکی، فرزین، مترجم حیدری، احمد علی، میرلوحی، سید حسین، مقدمه‌ای بر روش تحقیق، تهران، نشر شفق
۱۱. آموزش و پرورش توسعه، پژوهشکده تعلیم و تربیت، تهران، ۱۳۸۲

پژوهش کاربردی در تعلیم و تربیت
تألیف: علی سید طاهرالدینی
انتشارات: آرمان رشد

